עין משפט נר מצוה

נח א מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה ה ו ומיי' פי"ט מהל' כלים הלכה ד סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שג סעיף טו:

נט ב מיי' פ"ט מהל' כלי המקדש הלכה א סמג עשין קעג:

ס ג מיי' פ"א מהל' כלים הלכה יא ופכ"ב הלכה א:

◆

מוסף רש"י

דשקילי ניביה. יעיי"ש, ל"א אדעג שיני הכלב הארוכות שבהן נושך (ב"ק מב.). **שקילי טיבותך.** מה שאתה מנחמני הנה נטולה היא ממך ומוטלת על החרולים (כתובות נג:). **כבר נד ולד.** ונעקר ממקומו (ב"ק שם). **יישר.** כפיל קאמרת (פסחים נג: חולין עה.).

◆

רב נסים גאון

אמר ר' אלעזר בר' יוסי אני ראיתיו ברומי וכתוב עליו קודש לה' בשיטה אחת, ותניא כוותיה במס' יומא בפ' הוציאו לו את הכף (דף נז) אמר ר' אלעזר בר' יוסי אני ראיתיה ברומי והיו עליה כמה טיפי דמים, והדבר שגרם לו לצאת לרומי מפורש במסכת מעילה בפ' קדשי מזבח (דף יז) שאל ר' מתיה בן חרש את ר' שמעון בן יוחי ברומי מניין לדם שרצים שהוא טמא. אמר ליה דאמר קרא וזה לכם הטמא, אמרו לו תלמידיו גזר עליו רשב"י. אמר להם תלמוד ערוך הוא מפיו של ר' אלעזר בר' יוסי, פעם אחת גזרה מלכות הרשעה גזרה על ישראל שלא ישמרו את השבת ושלא ימולו בניהם ושיבעלו נשותיהם כשהן נדות. הלך ר' ראובן בן איצטרובולי וסיפר קומי והלך וישב עמהם. אמר להם מי שיש לו אויב רוצה שיעשיר או שיעני, אמרו לו יעני. אמר להן אם כן לא יעשו מלאכה בשבת כדי שיעני, אמרו לו טבות אמר ובטלוה. חזר ואמר להן מי שיש לו אויב יכחיש או יבריא, אמרו לו יכחיש. אמר אם כן ימולו בניהם לח' ימים כדי שיכחישו, אמרו טבות אמר ובטלוה. חזר ואמר מי שיש לו אויב ירבה או ימעיט, אמרו לו ימעט. אמר להם (לא) אם כן לא יבעלו נשותיהן כשהן נדות, ובטלוה. הכירו בו שהוא יהודי, החזירום. אמרו [לון] מי יילך ויבטל את הגזירה, [נ"א: ואחרו מי] ילך ר' שמעון בן יוחי שהוא מלומד בנסים, וילך עמו ר' אלעזר בר' יוסי וכו'. על לבי גנא, אשכחוה לההוא אגרתא שקלוה וקרעוה. והיינו דאמר ר' אלעזר ב"ר יוסי אני ראיתיה ברומי והיו עליה כמה טיפי דמים. ובתוספתא מקואות (פרק ו) אמר ר' אלעזר בר' יוסי הלכה זו הוריתי ברומי לטהרה, וכשבאתי אצל חברי אמרו לי יפה הוריתה. ובמס' נדה בפ' הרואה כתם (דף נח) תניא כוותיה [חמצא כיוצא בזה] אמר ר' אלעזר בר' יוסי הלכה זו כו'.

ואילו אצעדה טמאה היא. פ"ה דכתיב במעשה מדין אצעדה וצמיד וגו' וכתיב תתחטאו אתם ושביכם ולא נהירא דע"כ תתחטאו לא אכל השבי קאי דהא בהמות נמי הוו בשבי ולאו בני קבולי טומאה נינהו לכן נ"ל משום דכתיב אצעדה וצמיד וכתיב בתריה ויקח י)(מהם) כל כלי מעשה דקאי אכל הכלים שנלקחו וילפינן לקמן כלי כלי משרצים: **בירית** תחת אצעדה עומדת. פי' בקונטרס (א) בשוק להחזיק בתי שוקיה שלא יפלו ויראו שוקיה וקשה לפי' זה דא"כ בכבלים אמאי אין יוצאין למאי דס"ד השתא דאין חילוק בין בירית לכבלים אלא שזה באחת וזה בשתים לכן נ"ל דאפשר ליטלן בלא גילוי שוקים ומש"ה כבלים אין יוצאין בהן דילמא שלפא ומחויא דתכשיט לנוי הם אבל בירית שהיא באחת לא שלפא ומחויא דאין זה תכשיט דכיון שאין לה אלא באחת גנאי היא לה ומש"ה ניחא דבירית טהורה דלאו תכשיט לנוי הוא וכלי תשמיש נמי לא הוי אלא כלי המשמש כלי דומיא דטבעת הכלי דאמר לעיל דטהור וכן פירש הקונטרס וטעמא דכבלים טמאים משום דתכשיט הם לנוי כדפי': **וכתוב** עליו בשני שיטין יו"ד ה"א מלמעלה וקדש למ"ד למטה. נראה לר"ת שהיה כתוב יו"ד ה"א בסוף שיטה ראשונה וקדש ל' בתחלת שיטה שניה והשתא נקרא יפה ואין לפרש כמשמעו דא"כ אינו נקרא כהלכתו: **מניין** לאריג כל שהוא שהוא טמא ת"ל או בגד. וא"ת והא לעיל בפרק במה מדליקין (דף כו. ושם) לא מרבינן אלא ג' על ג' וי"ל דהתם מיירי בבא מבגד גדול אבל הכא מיירי באריג כל שהוא דמתחלה לא היה דעתו להוסיף עליו ותרוייהו שמעינן מאו בגד דשקולים הם דמשיב כל שהוא אריג מתחלה כמו ג' על ג' מבגד גדול כ)וא"ת ואכתי בגד כל שהוא למה הוא טמא והא בעינן שיטלטל מלא וריקן דומיא דשק וי"ל ל)דראוי הוא לכוף ולקפל וליקח בו מרגלית או מחט ואם תאמר א"כ פשוטי כלי עור אמאי טהורין הרי ראוין הם לקפל בו שום דבר כמו הכא וי"ל דמיירי בעור שלוק שהוא קשה: **מניין** לתכשיט כל שהוא טמא. ואם תאמר תיפוק ליה דתכשיט כל שהוא טמא מדכתיב בכלי מדין טבעת ויש לומר דאפשר שהטבעת היא עבה וגדולה מאד ולא הוי כל שהוא: **אריג** ותכשיט. פי' חציו אריג וחציו תכשיט טמא מכאן משמע דמ"מ בעינן שיעור קצת דאל"כ חציו דכ"ש מאי הוי: **ההוא** במדין כתיב. פ"ה ובמדין הויא טומאת מת ושרץ ממת לא יליף להחמיר דמה למת שכן טומאתו חמורה ומשני גמר כלי כלי משרץ פירוש מה כלי האמור בשרץ מטמא בשרץ אף כלי האמור כאן מטמא בשרץ וקשה דא"כ הוה ליה למיפרך ההוא בטומאת מת כתיב ועוד כי משני גמר כלי כלי הוה ליה לשנויי גמר בגד ועור לג"ש לכן נ"ל דההוא במדין כתיב בשלל מדין ולא מיירי הך פרשה בטומאה כלל והיכי יליף דאריג ותכשיט כל שהוא טמא מכל כלי מעשה ומשני גמר כלי כלי פי' כי היכי דכלי דכתיב גבי שרצים מיירי לענין טומאה הכי נמי כלי דכתיב גבי מדין לענין טומאה:

מרעהו חסד °שכן בלשון יונית קורין לכלב למס רב נחמן בר יצחק אמר אף פורק ממנו יראת שמים שנאמר [1]ויראת שדי יעזוב ההיא [א]איתתא דעיילא להחוא ביתא למיפא נבח בה כלבא איתעקר ולדה אמר לה מרי דביתא לא תידחלי דשקילי ניביה ושקילין טופריה אמרה ליה [ב]שקולא טיבותיך ושדיא אחיזרי כבר נד ולד אמר רב הונא מאי דכתיב [2]שמח בחור בילדותך ויטיבך לבך בימי בחורותיך והלך בדרכי לבך ובמראה עיניך ודע כי על כל אלה יביאך האלהים במשפט עד כאן דברי יצר הרע מכאן ואילך דברי יצר טוב ריש לקיש אמר °עד כאן לדברי תורה מכאן ואילך למעשים טובים: [א]בירית טהורה: אמר רב יהודה בירית זו אצעדה מתיב רב יוסף בירית טהורה ויוצא בה בשבת ואילו אצעדה טמאה היא ה"ק בירית תחת אצעדה עומדת יתיב רבין ורב הונא °קמיה דרב ירמיה ויתיב רב ירמיה וקא מנמנם ויתיב רבין וקאמר בירית באחת כבלים בשתים א"ל רב הונא אלו ואלו בשתים ומטילין שלשלת ביניהן ונעשו כבלים ושלשלת שבו משויא ליה מנא וכ"ת כרבי שמואל בר נחמני [ג]דאמר רבי שמואל בר נחמני א"ר [ד]יוחנן מניין למשמיע קול בכלי מתכות שהוא טמא שנאמר [3]כל דבר אשר יבא באש אפילו דיבור במשמע בשלמא התם קא בעו לה לקלא וקעביד מעשה הכא מאי מעשה קעביד הכא נמי קא עביד מעשה דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן משפחה אחת היתה בירושלים שהיו פסיעותיהן גסות והיו בתולותיהן נושרות עשו להן כבלים והטילו שלשלת ביניהן שלא יהיו פסיעותיהן גסות ולא היו בתולותיהן נושרות איתער בהו ר' ירמיה אמר להו °[ה]יישר וכן א"ר יוחנן כי אתא רב דימי א"ר יוחנן מניין לאריג כל שהוא שהוא טמא מציץ א"ל אביי וציץ אריג הוא והתניא [ו]ציץ [4]כמין טס של זהב ורוחב שתי אצבעות ומוקף מאוזן לאוזן וכתוב עליו בב' שיטין יו"ד ה"א למעלה וקודש למ"ד למטה ואמר ר' אליעזר בר' יוסי אני ראיתיו בעיר רומי וכתוב [ז]קדש לה' בשיטה אחת כי סליק רב דימי לנהרדעא שלח להו [ח]דברים שאמרתי לכם טעות הם בידי ברם כך אמרו משום רבי יוחנן מניין לתכשיט כ"ש שהוא טמא מציץ ומניין לאריג כ"ש שהוא טמא [5]מאו בגד תנו רבנן [ג]אריג כ"ש טמא ותכשיט כ"ש טמא אריג ותכשיט כ"ש טמא מוסף שק על הבגד שטמא משום אריג אמר רבא אריג כל שהוא טמא מאו בגד תכשיט כל שהוא טמא מציץ אריג ותכשיט כל שהוא טמא [6]מכל כלי מעשה א"ל ההוא מרבנן לרבא ההוא במדין כתיב א"ל גמר כלי

כלי

מרעהו. מונע חסד. ולע"ג דלא כתיב מונע ממילא משמע שכל תיבה שראשה מ"ם משמשת נטילה היא כמו ויקח מידם (שמות לג) אבדו גוים מארצו (תהלים י): **למיפא.** לאפות עיסה שהשאיל בעה"ב תנורו: **שקילי ניביה.** נטולות ד' שיניו שהוא נושך בהן. אותן שיניים קרי ניבין כדאמרינן באלו טרפות (חולין דף נט.) גמל ניבי אית ליה: **שקילי טופריה.** נטולות צפרניו מלסרוט: **שקולא.** נטולה טובתך ומוטלת על הקוצים: **טיבותיך.** טובת הנאת נחמתך כמו מחזיק טוב הגרי"א בלע"ז: **עד כאן.** עד ודע כי על כל אלה וגו': **עד כאן לתורה.** שמח בתלמודך למוד משמחה ומטוב לב והלך בדרכי לבך להבין מה בלבך לפי ראות עיניך: **מכאן ואילך למעשים טובים.** ודע כי על כל אלה על כל מה שלמדת סופך ליתן את הדין אם לא תקיים: **אצעדה.** של זרוע: **ואילו אצעדה טמאה היא.** דכתיב במעשה מדין (במדבר לא) אצעדה וצמיד וגו' וכתיב תתחטאו אתם ושביכם: **תחת אצעדה.** שבזרוע עומדת בשוק להחזיק בתי שוקיה שלא יפלו ויראו שוקיה הלכך טהורה דלאו לנוי היא וכלי תשמיש נמי לא הוי אלא כלי המשמש כלי דומיא דטבעות הכלים דאמרינן בפרקין דלעיל ח) דטהורין ויוצאין בהם דלצורך לניסה היא ומישלף ואחויי נמי ליכא למיחש דלא מיגליא לשוקה: **בירית באחת.** משוקיה: **ושלשלת משוי להו מנא.** בתמיה דקתני כבלים טמאים: **וכי סימא כדר' שמואל כו' משמיע קול בכלי מתכות.** בריש פרקין: **ועשו להן שלשלת כו'.** הלכך שלשלת תשמיש אדם הוא ולאו תשמיש כלי דלא תקבל טומאה ואין יוצאין בהן דילמא שלפא לשלשלת שהיא של זהב ומחויא דכי שקלה לשלשלת לא מיגליא שוקה שהרי בירית במקומה עומדת: **יישר וכן אמר ר' יוחנן.** יפה אמרת וכן שמעתי מר' יוחנן: **מציץ.** שהוא דבר מועט ומנאו עם תכשיטי כהן: **יו"ד ה"א מלמעלה קדש למ"ד מלמטה.** כלומר השם שלם בשיטה עליונה וקדש למ"ד בשיטה תחתונה שלא להקדים שאר אותיות למעלה מן השם מאחר ששני שיטין היו. ורבינו הלוי שונה ט)קודש לה' מלמטה והיא היא: **אני ראיתיו ברומי.** שנכנס לאוצר המלך ליטול מה שירצה במס' מעילה (דף יז:) במעשה בן תלמיון: **כי סליק רב דימי לנהרדעא.** חזר בו ממה שאמר ציץ אריג הוא: **מאו בגד.** דכתיב גבי שרצים או בגד או עור או ריבוי הוא: **אריג ותכשיט כל שהוא.** חציו אריג וחציו תכשיט שאינו אריג וכולו הוי כל שהוא כלומר דבר קטן: **מוסיף שק על הבגד.** בדבר זה שהשק טמא משום אריג ולקמיה מפרש ליה: **ההוא במדין כתיב.** גבי טומאת מת ושרץ ממת לא יליף להחמיר דמה למת שכן טומאתו חמורה:

כלי

מניין

מסורת הש"ס

א) כ"ק סג., ב) [מגילה טו: כתובות נג: בבא קמא פג. ב"מ סג.], ג) לעיל נח:, ד) [שם אי' יוחנן], ה) [לעיל נג. ברכות מג: עירובין לב: פסחים נג: ב"מ נא. סנהדרין ק. שבועות מ: מה: חולין יח: עה: שו:], ו) סוכה ה., ז) [ברכות לג: עירובין סו: קד. יבמות כ: טו. ב"ב קס. קלא. סנהדרין פא. מכות ח: זבחים לד. מנחות יב: לג. חולין ט. נדה מח.], ח) [דף נג.], ט) קודש מלמטה לה' מלמעלה כצ"ל וכ"כ הרמב"ם בפ"ט מהל' כה"מ ועם גי' הירושלמי פ' ערך בקלפי נוסה קך. י) [נ"ל מאתם], כ) [פי' תוס' לעיל כו. ד"ה אין כו וכו'].

◆

תורה אור השלם

1 למס מרעהו חסד ויראת שדי יעזוב: איוב ו יד

2 שמח בחור בילדותיך ויטיבך לבך בימי בחורותך והלך בדרכי לבך ובמראי עיניך ודע כי על כל אלה יביאך האלהים במשפט: קהלת יא ט

3 כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהר אך במי נדה יתחטא וכל אשר לא יבא באש תעבירו במים: במדבר לא כג

4 ועשית ציץ זהב טהור ופתחת עליו פתוחי חתם קדש ליי: שמות כח לו

5 וכל אשר יפל עליו מהם במתם יטמא מכל כלי עץ או בגד או עור או שק כל כלי אשר יעשה מלאכה בהם במים יובא וטמא עד הערב וטהר: ויקרא יא לב

6 ויקח משה ואלעזר הכהן את הזהב מאתם כל כלי מעשה: במדבר לא נא

◆

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה בירית וכו' פי' בקונט' עומדת בשוק:

◆

גליון הש"ס

גמ' שכן בל' יונית. וכן סוכה לב ע"א וסנהדרין ד ע"ב טט בכתפי שתים וכו': שם ע"ב לדברי תורה. עי' ערכין יא ע"א תוס' ד"ה משמח: שם קמיה דר' ירמיה ויתיב ר"י וקא מנמנם. ביצה יח ע"ב ונדרים כט ע"ב: תוס' ד"ה מנין לאריג. דראוי הוא לכוף. ק"ל ממתני' פ' כ"ו מ"ב דכלים לגוד המרגלית ועי' ברמב"ם ור"ש שם וכתי' מ"ת הוא בכלל אפשר לקפל ולהניח בו מעות כמקדם. ולע"ג:

◆

לעזי רש"י

הגרי"א [גריי"ד]. הכרת טובה.

◆

רבינו חננאל

בירית זו אצעדה. אוקימנא בשתי יריכות בלא שלשלת נקראת בירית, ואם יש בהן שלשלת נקרא כבלים. הא דתניא ציץ דומה כמין טס של זהב ורחב ב' אצבעות ומוקף מאוזן לאוזן וכתוב עליו בב' שיטין יו"ד ה"א מלמעלה קדש למ"ד מלמטה, א"ר אלעזר בר' יוסי אני ראיתיו ברומי כו'.